

UDK 811.163.4'282(497.16)
811.163.4'342.8(497.16)
Izvorni znanstveni rad
Rukopis primljen 9. II. 2024.
Prihvaćen za tisak 15. XI. 2024.
doi.org/10.31724/rihjj.50.2.10

Jelena Šušanj

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje
Baja Pivljanina 134, ME-81250 Cetinje
orcid.org/0000-0003-4489-6702
jelena.susanj@fcjk.me

AKCENTUACIJA IMENICA MUŠKOGA RODA U NJEGUŠKOME GOVORU

U radu¹ se metodologijom akcenatske tipologije daje sinhronijski prikaz akcentuacije imenica muškoga roda u govoru Njeguša. Njeguški govor poredi se s drugim crnogorskim staroštokavskim govorima, te se ukazuje i na međugeneracijske razlike.

1. Uvodne bilješke

Njègūši po tradicionalnoj crnogorskoj administrativnoj podjeli pripadaju Katunskoj nahiji i obuhvataju 12 naselja smještenih između Cetinja i Boke Kotorske: Dūgī Dô, Ērākovići, Raičevići, Kopīto, Vřba, Žāñëv Dô, Māli Zālāzi, Vēlī Zālāzi (danas često Vēlikī Zālāzi), Mīrāc, Pōda, Čavōri i Mājstori. Nakon više masovnih iseljavanja (posljednje tokom agrarne reforme poslije 2. sv. rata), danas ovo ruralno područje žitelji napuštaju zbog posla i školovanja u gradu, tako da stalne stanovnike imaju samo Erakovići, Raičevići, Kopito, Vrba, Mirac i Dugi Do (potonji svega jedno domaćinstvo). Dijalektološka istraživanja otežava činjenica da na Njegušima već godinama nema ni osnovne škole, pa i oni koji su ostali da žive u njeguškim selima obrazovanje na svim nivoima stižu na Cetinju ili u Kotoru, što značajno utiče na njihov govorni idiom.

¹ Tema je bila prijavljena i prihvaćena za Riječke filološke dane 2022. godine, ali rad nije izlagan.

Njeguši imaju specifični društveni prestiž, jer su rodno mjesto posljednje crnogorske dinastije, Petrovića (kraj 17. – početak 20. st.). No i uprkos tome njeguški govor dosad nije sistematski izučavan.

Po klasifikaciji A. Čirgića (2017: 121) njeguški govor pripada podlovcenskoj grani jugoistočnih crnogorskih govora, s kojima dijeli mnoge crte na svim jezičkim nivoima. Toj staroštokavskoj govornoj grani pripada i govor Crmnice i govor Riječke nahije i svi katunski govori osim Ozrinića. Među ovim govorima nema većih razlika, a za ovaj je rad bitna činjenica da svi imaju dvoakcenatski sistem, bez tonske opozicije. Na otvorenoj ultimi se javlja samo dugi akcenat, dok je kratki pomjeren na prethodni slog. U nekim govorima ove grupe (Komani, Lješanska nahija) u dvosložnim muškim imenima može se naći na otvorenome slogu (*Pērð*, *Stānā*, *Stānē*), dok je u njeguškome i ostalim govorima akcenat (i oblik) vokativa uvriježen i u nominativu ovih imenica (*Pêro*, *Stâne*).

2. Metodologija

S obzirom na mali broj autentičnih govornika, radi pouzdanijih podataka, pored sopstvenoga terenskoga istraživanja koristila sam se i drugim dostupnim dijalektološkim zapisima. Tu spada korpus akcentovanih transkripta s terenskoga istraživanja A. Čirgića i A. Radomana objavljenih u časopisu *Lingua Montenegrina* (Čirgić 2010: 599–645), kojim su obuhvaćena sva njeguška naseljena sela i katuni, osim Mirca. Korišćen je i audio-zapis koji je s iseljenikom iz Majstora u Lovćenac (Vojvodina) vodio Mitar Pešikan 1977. godine. Od velikoga je značaja i rukopis Upitnika za Opšteslovenski lingvistički atlas (OLA),² koji je za punkt Njeguši (br. 74) 1967. godine ispunio dijalektolog dr Luka Vujović s Cetinja. Ispitanica mu je bila iz Dugoga Dola.

Sopstveno istraživanje vršila sam od septembra 2021. do ljeta 2023. godine u naseljenim njeguškim selima. Uz zapise slobodnoga govora, na osnovu prethodno dobavljenih starijih materijala kreirala sam morfološki upitnik, u kojem je, između ostaloga, ispitivana cjelovita paradigma određenih imenica. Od nabroja-

² Rukopis je u vlasništvu SANU, a na omogućavanju korišćenja rukopisa velika hvala akademiku SANU Slobodanu Remetiću.

nih istraživanja samo je moje obuhvatilo i relativno mlađu populaciju (najmlađi ispitanik imao je 39 godina, najstariji 86).

U ovome radu imenicama muškoga roda pristupa se s aspekta akcenatske tipologije koju je uspostavio C. Stang (1957), a koja je razrađena metodologijom moskovske akcentološke škole (Dybo 1981, 2000; Dybo, Zamjatina i Nikolaev 1990, 1993). Akcenatska je tipologija široko prihvaćena u današnjoj hrvatskoj dijalektologiji (Kapović 2007, 2010, 2011a, 2011b, 2011c, 2015, 2018, Zubčić 2006, 2010, Lukežić i Zubčić 2007, Langston 2006, Kalsbeek 1998, Vranić 2011, Vukša Nahod 2014, Čurković 2014. i dr.)³. U crnogorskoj dijalektologiji primijenjena je dosad samo u opisu imenica *o*-osnova muškoga roda u govoru Podgorice (Kapović i Čirgić 2022: 3–41) te u sintetičkom tekstu o određenim izoglosama tipičnim za crnogorske govore (Kapović 2022: 285–302).

Stang (1957: 56) navodi tri tipa akcentuacije u praslovenskome jeziku: tip *a* karakteriše nepomičan akcenat na osnovi, tip *b* ima stalan akcenat na nastavku, dok akcenat u tipu *c* alternira između osnove i nastavka. U ovome će se radu dati sinhronijski opis imenica muškoga roda. U skladu s uspostavljenom tradicijom sinhronijski tipovi obilježavaće se velikim slovima (a. p. A, a. p. B i a. p. C). Ako riječ ima oblike po različitim paradigmama, kreira se mješovita paradigma koja se bilježi crticom među slovima (a. p. B-A). Vodeći se uveliko metodologijom postavljenom u Kapović i Čirgić (2022: 3–41), imenice se dijele u grupe po broju slogova i položaju akcenta, a grupe se bilježe brojevima. Odnos praslovenskoga i sinhronijskoga stanja u njeguškom govoru provjeravan je kroz rječnike Diboja, Zamjatine i Nikolajeva (1993) i Derksena (2008).

3. Imenice muškoga roda

U imenice muškoga roda svrstavaju se imenice koje u nominativu jednine imaju morfeme *-ø* (*sîn, đîm, krâj, kâmên, agregât, hâskî*), *-o* (*Vôjo, Bêlo, strîko*) ili *-e* (*Râde, Pâvle*).

Dvosložna muška imena imaju gramatičke morfeme *-o*, *-e* i *-a*. Razliku u nastavku prati razlika u akcentu, tako da imena na *-o* i *-e* imaju dugi akcenat, a

³ Popis naravno nije iscrpan.

imena na *-a* kratak: tako bilježimo imena i hipokoristike tipa *Sâvo*, *Bâño*, *Râde*, *Mâšo* s jedne, te imena i hipokoristike tipa *Sâva*, *Bâña*, *Mîña*, *Mûsa* s druge strane. Imenice s morfemom *-a* u N.⁴ koje označavaju osobe muškoga pola imaju paradigmu imenica ženskoga roda, te nijesu predmet ovoga rada.

Nastavci paradigme imenica m. r.:

jd.		mn.	
N.	-ø / -o / -e	n.	-i
G.	-a	g.	-ā/-ā̃/ā̃h/-āh/-āh // -â/-ẫ/ẫh/-âh/-âh/-âh ⁵
D.	-u	d.	-ima / -îma
A.	-ø // -a	a.	-e
V.	-e / -u / -o	v.	-i
I.	-om / -em	i.	-ima / -îma
L.	-u	l.	-ima / -îma

U V. se javljaju tri morfema: *-e*, *-u* i *-o*. Morfem *-o* ovjeren je u imenicama s istim morfemom u N. (*Bêlo*, *Bôžo*, *strîko*). Morfem *-e* u V. javlja se u imenicama čija osnova završava nepalatalnim konsonantom: *sîne*, *gospodîne*, *Ivâne*, *kâpetâne*, *brâte*, *žâole/žâvole*, *žênerâle*, *žêde*, *sòkole*, *ôce*, *lôvče*, *mômče*, *jûnâče*, *vôjnîče*. Morfem *-u* imaju imenice s palatalnim finalnim konsonantom osnove: *krâlu*, *kõnu*, *mîšu*, *Jôvâšu*. On je uobičajen i kod imenica s osnovom na *-r* (*r* je bio palatalan glas u praslovenskome, što više nije): *lûgâru*, *bânkâru*, *kômandîru*, *gôspodâru*, *bôjleru*, ali *dôktore*, *câre*, *minîstre*.

U I. morfem je *-om* ili *-em* u zavisnosti od (ne)palatalnosti dočetnoga konsonanta osnove. Morfem *-om* bilježimo kod imenica koje završavaju nepalatalnim konsonantom (koji je dosljedno kratak): *brâtom*, *lêbom*, *mîrom*, *ânšelom*, *zâkônom*, *Srbijâncom*, ali ponekad i s finalnim palatalom osnove: *Ñêgûšom* i *Krivokâpićom*. Imenicu *pût* kod starijih nalazimo gotovo ravnomjerno u instrumentalu s morfemom palatalnih i nepalatalnih osnova: *pûtom* i *pûtem*; kod mlađih je *pûtem*. Morfem *-em* imaju imenice s finalnim palatalnim konsonantom osnove: *krâlem*, *Popôvićem*, *mûžem*, *kršem*, *kônem*, *krâ'em*, ali i *strîcem*, *Crnogôrcem*.

⁴ U radu se padežne skraćenice za jedninu pišu velikim slovom, a za množinu malim slovom.

⁵ U neguškom je govoru još djelimično očuvan alternant poluglasnika (*â*), čiji je izgovor najpribližniji [æ], mada se povremeno može ostvariti i kao [e]. Danas je ipak izrazito rijedak i kod najstarijih govornika. U vokalskome je sistemu znatno stabilnije zatvoreno labijalizovano dugo *â*.

U množini jednosložne imenice imaju kraću i dužu množinu.

Jednosložne imenice uglavnom tvore množinu pomoću nerelacijskoga morfema *-ov/-ev-*: *bolđvi, borđvi, brodđvi, šedđvi, rogđvi, volđvi, cěrovi, dūbovi, grādovi, sīnovi, špāgovi* (mn. od *špāg* – tanji konop, i od *špāg* – džep), *zěčevi*, ali i bez njega: *jādi, kōñi, křši, kāmī, lāzi, brāvi, dāni, sūdi* (posuđe), *šāci, zūbi*.

Plural *křsti* zabilježen je na Mircu (*nōsīmo křste*), premda je zapravo riječ o jednome krstu. Isti je slučaj i s imenicom *pōst* – *pōsti*, đe su stari, kako nam informator predočava, upotrebljavali množinu *pōsti* za svaki konkretni post. Isti informator uz datu imenicu atribut upotrebljava u ženskome rodu *tū pōst*, premda množinu gradi *pōstovi*, te se čini da je nekad ova imenica (bila i) ženskoga roda.

U dvosložnim imenicama ovjerena je množina bez nerelacijskoga morfema: *čāvli, čobāni, gōlūbi, šāoli/šāvoli, šēvēri, mōmci/mōnci, orāsi*, i sa njim: *kotlđvi, mozgđvi, orlđvi* (N. *ōrāj* i *orāj* – OLA), *poslđvi, vjetrđvi, vōltđvi*,⁶ *lāktovi, svěčevi, ūblovi*.

Oblici duge i kratke množine potvrđeni su kod ovih imenica: *břkovi* i *břci, dlānovi* i *dlāni, dolđvi* i *dōli*,⁷ *lōnčevi* i *lōnci, mīševi* i *mīši, mļīnovi* i *mļīni, sīrevi* i *sīri, svātovi* i *svāti, vūkovi* i *vūci, ūblovi* i *ūbli*. Kraće oblike jednosložnih i dvosložnih imenica zabilježila sam kod starije generacije i u starijoj građi, a duže kod mlađih govornika.

Genitiv množine ima morfem *-ā/-ā*, kod starijih je (bio) i *-ā*: *prūtōvā, mētārā/mētārā*,⁸ *kōnā, cigārā*. Uz to, kod starijih se još (rijetko) čuje i nastavak *-āh* (i *-āh*), sa *-h* analogijom prema pridjevsko-zamjениčkoj promjeni: *Nēgūsāh, lūdīh, Bēcīrāh, bōrōvāh*.

U množini su d., i. i l. sinkretični, a nastavak *-ima* nema dužinu (za razliku od *-āma* u ž. r.; upor. *-īma* u Podgorici (Kapović i Čirgić 2022: 10 i 10–11 f. 43) ili u Prčanju (Rešetar 1900: 34): *popōvīma, sjedōcīma, konōpīma*).

Imenica *hāskī* zabilježena je s pridjevskom deklinacijom: *hāskī – hāskōga*.

⁶ Predakcenatska dužina je rezultat predsonantskoga duljenja, upor. *vōlat*.

⁷ Oba oblika potvrđena su u onomastici.

⁸ Primjer s poluglasnikom stavljamo na drugo mjesto jer se on danas već izrazito rijetko čuje.

Imenica *dne* relikat je oblika nekadašnje *n*-deklinacije. U njeguškome govoru ovjereni su oblici za *G. pri'e Petròva dne, između Vídova dne i Petròva dne, L. o'žúr'zevu dne, po Vídovu dne*. Imenica dakle ima petrificirani oblik, a pridjev koji je uz nju obavezan atribut mijenja se po imeničkoj promjeni. U starijim transkriptima zabilježen je i stariji (akcentovani) dugi oblik: *G. od Ilína dnē* (Čirgić 2010: 633),⁹ no danas ga u slobodnome govoru nijesam potvrdila.

3.1. Akcenatska paradigma A

Akcentoskoj paradigmati A pripadaju sve imenice koje imaju stabilan (nepomičan) akcent na osnovi.

A1 – jednosložne osnove s ":

N.	mīš	n.	mīši / mīševi ¹⁰
G.	mīša	g.	mīšā / mīšēvā
D.	mīšu	d.	mīšima / mīševima
A.	mīša	a.	mīše / mīševe
V.	mīšu	v.	mīši / mīševi
I.	mīšem / mīšom	i.	mīšima / mīševima
L.	mīšu	l.	mīšima / mīševima

Ovde spadaju: *Bār, brāt* (g. *brātā*), *cār, cēr, čās, dlān, kām*,¹¹ *kēr, kmēt, kōš, kròk* (mlađi *kòrāk*), *k'rs(t)* (g. *k'rstā*), *jūg, kūk, lāz, mīn, prāg* (A. *na prāg*, L. *pri prāgu*, n. *prāgovi*), *prīnc, pūh, rāk, rāt, sān, skūp, sprāt, svāt, špāg* ('džep'), *šānd, trāp*. Imenice *mārt, māj* i *čāj* takođe pripadaju a. p. A, a čuju se i s predsonantskom dužinom u N. *mārt, māj, čāj*.

⁹ Tako je u Čirgić (2010) kod dva informatora zabilježeno i *pōpōdnē*, no danas registrujemo samo *pōpōdne*, s kraćenjem finalne dužine. Bez finalne dužine leksemi *pōdne, ūpōdne, nāpōdne* javljaju se i u Upitniku za OLA (1967), bez informacije o obliku *dne*. U Upitniku se n. *dnēvi* bilježi s napomenom „Cetinje”, dok se za Njeguše zapisuje n. *dāni* (*dāni*).

¹⁰ Stariji *mīši*, mlađi *mīševi*, u OLA *mīši, mīšovi*.

¹¹ Imenica se (rijetko) i danas javlja u značenju *kāmēn* (koja je opšteprisutna): *Mīsmo bīli s tīm imānem mālò lōši, jer gōrē'je Lōvcen – kām, a dōlē'je granīca* (Mirac), i *stāvī se jedan kām, mōžda dese kīlā* (Majstori); *ždīmle, tō se rūčno mēlālo, dōma tō se mēlē pot kāmēnom... imā òkrūglī kām, tō se mēlālo* (Majstori), ali i u frazeologiji, naročito u priloškoj upotrebi: *Ukīnūla'je uspiñāču Itālija, a kāmī'je i rādīla; Nī'e ni nīšta ostālo dō kāmī studēnī; Kāmī sam cērao, nāko što sam izgubī'o dān; Kāmī mu ū dōm*. Čuva se i u onomastici: *Ževōjackī kām, Pāšī kām, Vēlī kām, Šuplī kām, Za kām zā dūb* (ulaz u *Žānēv Dō*).

A2 – akcenat na prvome slogu dvosložnih i višesložnih riječi, u g. isti akcenat na istome mjestu

N.	ǎao ¹²	râdnîk/râdnîk
G.	ǎola	râdnîka/râdnîka
D.	ǎolu	râdnîku/râdnîku
A.	ǎola	râdnîka/râdnîka
V.	ǎole	râdnîče/râdnîče
I.	ǎolom	râdnîkom/râdnîkom
L.	ǎolu	râdnîku/râdnîku
n.	ǎoli	râdnîci/râdnîci
g.	ǎôlā	râdnîkā/râdnîkā
d.i.l.	ǎolima	râdnîcima/râdnîcima
a.	ǎole	râdnîke/râdnîke
v.	ǎoli	râdnîci/râdnîci

Ovđe spadaju sljedeće imenice (podjela data prema dužini akcenta, bez obzira na vanakcenatsku dužinu):

”: *bânâk* (mlađi *bâdnâk*), *Bâranin* (n. *Bârâni*),¹³ *Bëogrâd* (G. *Bëogrâda*, ali se čuje i *Beogrâda*, i to kod istih osoba koje govore i *Bëogrâda*), *bjêlâš*, *blâgosôv*, *bôlêš/bôlîêš*,¹⁴ *brâboňak* (n. *brâbôňci*), *brâvâr*, *bûbûl*, *čâvâ*, *čêtnîk*, *čôek/čôjak*¹⁵ (kod starijih G. *ôčôjka*), *čûkar/čûkar*, *Ćêklîci*, *ćûkôs* (kos – Mirac, G. *ćûkôsa*, n. *ćûkôsi*), *dîmñâk*, *dôktor*, *šêvêr* (n. *šêvêri*¹⁶ i *šêveri*), *glâsâč* (g. *glâsâčâ*), *gôlûb* (n. *gôlûbi*), *gôvôr*, *jâsêñ* (G. *jâsêna*), *kâmên* (G. *kâmena* i rijetko *kâmêna*, g. *kâmenôvâ*), *kâstîg*, *kôkôt*, *kômât* (povremeno i *komât*), *kônřôr*, *kôriêñ*, *kôtûr*, *kôvâč*, *kûkâvac*, *kûrjâk*, *lêžâj*, *lîmâr*, *lîtar*, *lûgâr*, *mâgazîn/mâgazîn*,¹⁷ *mjêšêc* (G.

¹² U ovoj imenici očekivana je dužina na kraju osnove (jer je finalno *o* nastalo sažimanjem, kao u *sôkô*). Dužina nije potvrđena ni u jednome slučaju, a u pitanju je vrlo frekventan leksem. Vjerovatno je na to uticala analogija prema kosim padežima (upor. isto i u Podgorici, Kapović i Čirgić 2022: 15).

¹³ Sve imenice na *-anin*, *-janin* sa značenjem stanovnika mjesta imaju kratak sufiks u jednini, a dug (*-âni*) u množini, izuzev kad je akcenat na sufiksu (npr. *Mîrčâni*).

¹⁴ Njeguši dugi alternant *ê* nekad izgovaraju s dugim drugim slogom, nekad s kraćim, ali je uglavnom duži od uobičajenoga kratkoga izgovora, te ga bilježimo sa *ê*.

¹⁵ Akcenat vjerovatno pod uticajem vokativa jednine, karakterističan za govore okoline Podgorice, sve podllovčenske i podrumijske govore, a i mimo Crne Gore tipičan je za govore BiH.

¹⁶ Kod imenica novijega porijekla dužina je nestabilna, zabilježeno je u n. npr. *êksêri*, ali *klîkeri*.

¹⁷ Ovjereno i *magazîn* (Mirac).

mješeca, g. *mješecā*, mlađi *mješeci*), *mještanin*, *mīrīs*, *nāučnīk*, *Nēgūs*, *nēchoek* (mn. *nēlūdi*), *Nīšić* (‘Nikšić’), *ðbičāj*, *ðblāk*, *ðbrūč*, *ðbzīr*, *ðdar* (G. *ðdra*), *ðglāv*, *pāpar*, *pēpeo*, *pētar* (‘tavan’), *pīrūn*, *pjēvāč*, *pōložāj*, *pōžār*, *prāšede/prāšed*, *prēdak* (n. *prēci*, g. *prēdākā*), *prītisak*, *prōsīēk*, *prōsāk* (mlađi *prōsjāk* i *prōsīāk*), *prstēn* (u OLA *prstēn*), *pūtār*, *rānenīk*, *rāzgovōr*, *rēčnīk*, *rōžāk*, *skōrūp*, *stārac* (n. *stārci*, g. *stārācā*), *šēdnīk*, *šēvēr*, *smjēštāj*, *zēmłotres*,¹⁸ *slūčāj/slūčāj* (n. *slūča’evī*), *šōfer*, *špījūn*, *spōmenīk*, *strāžār*, *stršlēn* (n. *stršlēnovi*), *šātor*, *šūmār*, *ūbā/ūbao* (n. *ūbli* i *ūblovi*, g. *ūbālā/ūbāl’ā*), *ūčenīk*, *ūkūs*, *vītēz*, *vłādika* (stariji i *lādika*, g. *vłādīkā*), *vōsak* (prema OLA, na Mircu zabilježeno *vosāk*), *zālogāj*, *zāmjenīk*, *zīdār*, *złātīk*, *ždřvan* (i *ždřmli/ždřmni*)

˘: *ânšeo*, *dōboš*, *fēder*, *īnteres*, *kōngres*, *Lōvcen*, *lōgor*, *Mājstori*, *mālter*, *mīnus*, *Mōjkovac*, *nūko* (kršteni kum), *pāsoš*, *rūdīk*, *svīetnāk*, pl. tant. *ždřmli/ždřmni* (i *ždřvan*).

Imenica *bubanj* u OLA je zabilježena u obliku *būbān*, no danas na Njegušima nije registrovana u tome obliku. Kod starijih se bilježi dugi akcenat na osnovi: *būbañ* – *būbña*, a kod mlađih kratak: *būbañ* – *būbña*. Množina je uvijek *būbñevi*.¹⁹

Imenica s dugim akcentom na prvome slogu ima značajno manje nego onih s kratkim akcentom, naročito ako se izuzmu imenice u kojima je dugi akcenat rezultat predsonantskoga duljenja (poput *kōngres*, *mālter*, *īnteres*).

A-3 – akcenat na unutrašnjem slogu višesložnih riječi, u g. isti akcenat na istome mjestu

N.	minīstar	zāsēok	umjētnīk	protīmnīk ²⁰
G.	minīstra	zāsēoka	umjētnīka	protīmnīka
D.	minīstru	zāsēoku	umjētnīku	protīmnīku
A.	minīstra	zāsēok	umjētnīka	protīmnīka
V.	minīstre		umjētnīče	protīmnīče
I.	minīstrom	zāsēokom	umjētnīkom	protīmnīkom
L.	minīstru	zāsēoku	umjētnīku	protīmnīku
n.	minīstri	zāsēoci	umjētnīci	protīmnīci

¹⁸ Dosljedno bez dužine na drugome dijelu složenice.

¹⁹ Za dijahronijsko tumačenje i situaciju u okolnim govorima videti Kapović i Čirgić 2022: 15 f. 72.

²⁰ Stariji *protīmnīk*, mlađi *protīvnīk*.

g.	minīstārā	zāsēōkā	umjētnīkā	protīmīnīkā
d.i.l.	minīstrima	zāsēocima	umjētnīcima	protīmīnīcima
a.	minīstre	zāsēoke	umjētnīke	protīmīnīke
v.	minīstri		umjētnīci	protīmīnīci

Ovđe i:

˘ : *Bižālēvac*, *Bjelōši*, *bošʹok* (g. *bošʹoka*), *Crnogōrac*²¹ (n. *Crnogōrci*), *čegōvić*, *ševeričić*, *dirēktor*, *elēktričār*, *Gṛbjānin/Gṛblānin* (n. *Gṛbjāni/Gṛblāni*), *istōričār*, *kōndūkter*, *koñūhār*, *Korītnīk/Korīthīk*, *magārac* (G. *magārca*), *mehāničār*, *Mīrčānin*, *naglāsak*, *ogrānak* (n. *ogrānci*), *Orāvac* ‘*Orahovac*’ (G. *iz Orāvca*), *ponežēnīk*, *proplānak* (n. *proplānci*), *porēdak*, *prijātel* (i *prijatel*, v. niže), *prīešēdnīk*, *rodītel*, *sastānak* (n. *sastānci*), *sinōvac* (G. *sinōvca*), *starātel*, *trgōvac* (n. *trgōvci*), *učitel* (V. *učitelu*, I. *učitelem*, g. *učitelā*), *urīvak* (G. *urīvka*)

ˆ : *Aleksāndar*, *Arāndijo*, *autōbus*, *izdājnik/izdājnik* (g. *izdājnikā/izdājnikā/izdājnikāh*), *okupātor/okupātor*, *uprāvnīk/uprāvnīk*, *utōrnīk*.

Imenica *prijatelj* gotovo se ravnomjerno danas javlja i s početnim akcentom *prijatel* i s medijalnim akcentom *prijātel*. U oba slučaja akcenat je nepomičan, a ne može se precizirati upotreba jednoga ili drugoga oblika niti po lokalitetu niti po dobi govornika.

Dugi je akcenat u većini navedenih imenica nastao predsonantskim duljenjem.

A-4 – akcenat na finalnome slogu dvosložnih i višesložnih riječi, u g. ˆ na istome mjestu

Grupi A-4 pripadaju dvosložne imenice s dugim finalnim akcentom (*alāt*) te višesložne imenice s finalnim kratkim i dugim akcentom koje u g. uvijek imaju dugi akcenat na istome mjestu (*šešīrīcā*, *guvernādūrā*). Među navedenim imenicama izdvajaju se dvosložne imenice s kratkim finalnim akcentom *šedōk* i *živōt* (ostale pripadaju A-5 grupi, v. ispod).

N.	domaćīn	guvernādūr	šedōk
G.	domaćīna	guvernādūra	šedōka
D.	domaćīnu	guvernādūru	šedōku
A.	domaćīna	guvernādūra	šedōka

²¹ Zabilježeno izuzetno rijetko i *Crnogōrāc*.

V.	domaćine	guvernadûre	
I.	domaćinom	guvernadûrom	šedökom
L.	domaćinu	guvernadûru	šedöku
n.	domaćini	guvernadûri	šedöci
g.	domaćinā	guvernadûrā	šedökā
d.i.l.	domaćinima	guvernadûrima	šedöcima
a.	domaćine	guvernadûre	šedöke
v.	domaćini	guvernadûri	

Ovđe spadaju:

˘: *gospod̃in* (V. *gospod̃ine*, zb. *göspoda*), *kačamăk*, *komatić* (g. *komatićā*), *kukurûz* (g. *kukurûzā* – novija riječ u njegušcome govoru), *nestāšlûk*, *partizăn*, *sakeč̃ić*, *siromăh*, *šešir̃ić* (g. *šešir̃ićā*), *vodokûp*, *živõt*

ˆ: *alât*, *Balkân*, *Berlîn*, *Bostûr*, *cimênt*, *Kolovîr/Koloṽer*, *kusûr*, *manastîr*,²² *šarâf* (g. *šarâfā*).

A-5 – akcenat ˘ na finalnome slogu dvosložnih riječi, u g. ˆ na prvome slogu
Dužina akcenta u g. zavisi od toga ima li predakcenatske dužine u ostalim oblicima (*potòk* – *pòtòkā*, *nāròd* – *nâròdā*).

N.	izvòr
G.	izvòra
D.	izvòru
A.	izvòr
I.	izvòrom
L.	izvòru
n.	izvòri
g.	ìzvōrā
d.i.l.	izvòrima
a.	izvòre

²² Čuje se rijetko i *mănastîr*, što je vjerovatno uticaj cetinjskoga govora.

Ovđe ubrajamo: *baksüz, barëo* (g. *bàrēlā*), *Batrîc, Beçir, Božîc, bubrëg, Čavör, čibük, čobän, čopjän* (bot. vrsta trave, *Asphodelus albus*), *ćumür, ćutük, Damjän, Dušän, fišëk* (ranije *višëk*), *gādlük, ispît, jatāk, jelën, jemjëš, jezîk, jorgän, kasap, kazän, Kotör, krevët, kupüs* (novija riječ, njeguški je *zële*), *Mašträp, mežëd, metëh, nāčîn* (g. *nāčînā*), *nāröd, obör, odbör, orîz* (pirinač), *pañök, Peräs* (rijetko *Peräst*), *pōnös, pörëz, pöröd, potök, prëstîž, prîzör, prözör*,²³ *pršüt, Raîc, rāshöd, rāspüs', rāsvît, Raüt, rāzdvöj, rāzrëd, sandük, sřbëž* (Majstori, ostali *svrāb*), *sumprëš, šančîc, šporët*,²⁴ *šuvît* ('tavan'), *tavän, temël, tērët, tovär, unük* (n. *unüci*), *utrëš*,²⁵ *Zābjëla* (G. *Zābjëla*), *zābrän, Zāgrëb, zākön, Zäläzi, zätvör*.

3.2. Akcenatska paradigma B

U akcenatsku paradigmu B spadaju dvije grupe imenica.

B-1

Akcenatsku paradigmu B-1 čine imenice muškoga roda koje imaju akcenat na sufiksu ili zadnjem, zatvorenom slogu osnove (*komandîr*), kojima je u množini akcenat na morfemu nastavka u g., d., i., l. (*komandîrâ, komandîrîma*), a u V. na početku (*kōmandîre!*). Primjetno je ipak da se u V. često zadržava akcenat N. (*brastvenîče*). U pitanju su uvijek dvosložne ili višesložne riječi (upor. Kapović i Čirgić 2022: 10).

N.	komandîr	n.	komandîri
G.	komandîra	g.	komandîrâ
D.	komandîru	d.i.l.	komandîrîma
A.	komandîra	a.	komandîre
V.	kōmandîre		
I.	komandîrom		
L.	komandîru		

U ovu skupinu spadaju imenice: *astâl, barjaktâr* (V. *bärjaktäre*, d.i.l. *barjaktārîma*), *bizîn* ('pas', d.i.l. *bizînîma*), *bolesnik* (V. *bolesnîče*), *bronžîn* (g. *bronžînā* i rjeđe *bronžînā*), *bunâr* (g. *bunārā*, rjeđe *bunārā*), *cigâr* (g. *cigārā(h)*),

²³ Ovjereno i *prözör*, moguće uticaj cetinjskoga govora.

²⁴ Na Mircu *šporet*.

²⁵ I *utrëšël*.

ćevâp, *ženerâl* (V. *žènerāle*), *Hrvât*, *kami'ôn* (g. *kami'ônâ*, d.i.l. *kami'ônîma*), *kapetân/kapetân* (V. *kâpetāne/kâpetāne*), *katûn* (g. *katûnâ*), *kolâč/kolâč* (g. *kolâčâh*), *krompîr*,²⁶ *lencûn/lencûo* (g. *lencûlâ*), *mil'ôn/milijôn* (g. *mil'ônâ/milijônâ*), *mladić*, *novinâr*,²⁷ *oficîr*²⁸ (g. *oficîrâ*, d.i.l. *oficîrîma*), *papîr* (g. *papîrâ* i *papîrâ*), *pazâr*, *peškîr* (g. *peškîrâ*, d.i.l. *peškîrîma*), *planinâr* (V. *planinâru*), *plemenîk* (V. *plemenîče*), *raçûn*, *relêj* (g. *relêjâh*), *rezervâr* (g. *rezervârâ*, d.i.l. *rezervârîma*), *rukâv*, *selâk* (V. *sělâče* – Mirac, *selâku/selâče* – Raićevići, Vrpolje,²⁹ d.i.l. *selâcîma*), *simpatizêr*, *stanovnik* (g. češće *stanovnikâ*, rjeđe *stanôvnikâ*), *studênt* (g. *studênâtâ*, d.i.l. *studêntîma* i rjeđe *studêntima*), *Talijân* (g. *Talijânâ* i *Talijânâ*, d.i.l. *Talijânîma*), *tavulîn/taulîn*, *telefôn* (g. *telefônâ*, d.i.l. *telefônîma*), *pac'ênt/pac'ênt*, *milic'ônêr/milicijonêr*, *terên*, *torijûn* ('oštra krivina'), *vojnîk* (V. *vôjnîče*, g. *vojnîkâ*).

B-2

U skupini a. p. B-2 nalaze se riječi s akcentom N. na finalnome slogu osnove čiji je nosilac nepostojano *a*, pri čemu akcenat, nakon gubljenja *-a-*, prelazi na osnovu (N. *bōrăc* – G. *bôrca*).

N.	ogăń	jārām	bōrăc	momăk/momăk
G.	ögńa	jârma, iz jârma ³⁰	bôrca	mômka/mônka
D.	ögńu	jârmu	bôrcu	mômku/mônku
A.	ogăń	jārām	bôrca	mômka/mônka
V.			bôrce	mômče
I.	ögńem	jârmom	bôrcem	mômkom/mônkom
L.	ögńu	jârmu	bôrcu	mômku/mônku
n.	ögńevi	jârmovi	bôrci	mômci/môneci
g.	ögńevă	jârmovă	bôrăcă	mômăkă/mômăkă/mômăkă
d.i.l.	ögńevima	jârmovima	bôrciîma	mômciîma
a.	ögńeve	jârmove	bôrce	mômke/mônke
v.			bôrci	mômci/môneci

²⁶ Znatno češće *krtôla*.

²⁷ Čuje se i *nôvinâr*, moguće prema vokativu jednine, mada je vjerovatnije u pitanju upliv standardnoga varijeteta.

²⁸ U starijim zapisima *ovicîr*, g. *ovicîrâ*, d.i.l. *ovicîrîma*.

²⁹ Vrpolje je centar Njeguša.

³⁰ Upor. *iz jârma* u Podgorici (Kapović i Čirgić 2022: 22).

Imenice tipa *jārām* i *ogān* (a razlika je među njima samo u predakcenatskoj dužini na osnovi) imaju dugu množinu i u množinskoj paradigmi pripadaju tipu A, tako da ih možemo tumačiti kao B-A.

Imenica *momāk/momāk* ima dužinu u kosim padežima usljed predakcenatskoga duljenja, što potvrđuje kratak akcenat u g. Ova je imenica zabilježena i s akcentom na osnovi u N., što je vjerovatno uticaj standardnoga varijeteta.

U ovu grupu spadaju imenice s predakcenatskom dužinom: *Albānāc*, *bābāk*, *bādāl*, *bīelāc* (bjelance – OLA), *dobītāk*, *dōlāc/dōlāc* (G. *dōca*, n. *dōci*, g. *dōlācā*), *dvīzāc*, *dvōrāc*, *šetīcāk* (G. *šetīčka*), *gubītāk*, *gūsāk*, *jēčām*, *kāpāk*, *kūčāk* (g. *kūčākā*), *kvāsāc*, *lānāc*, *līsāc*, *lōnāc* (n. *lōnci* i *lōnčēvi*), *māsāk* (G. *māška*), *maslācāk*, *Mrākōvāc*, *mūcāk* (G. *mūčka*), *ōvās/ōvās*, *pāpāk*, *pētāk*, *podātāk* (n. *podāci*, g. *podātākā*), *pōjām*, *policājāc*, *prīečāc*, *putēlāk*, *rāžān*, *rūčāk*, *slācāc*, *spomēnāk*, *srāstāk* (g. *srāstākāh*), *studēnāc* (G. *studēncia*, g. *studēnācāh*), *svētāc* (I. *svēcom*, n. *svēčēvi*), *svīčāk*, *špūrāk* (g. *špūrākā* – ‘puž’, Majstori), *tētāk*, *vīenāc*, *zājām*, *Zālāzi*.

Bez predakcenatske dužine imenice u ovoj grupi su: *hrbāt* (G. *hr̥pta*), *Krstāc/Krstāc* (G. *Kr̥sca* i *Kr̥ca*), *mrtāc* (n. *m̥rci*, g. *m̥rtācā*, d.i.l. *m̥rcīma*), *ocāt* (G. *ōsta*), *otāt/otāc* (I. u OLA *ōcom*, danas *ōcem*, g. *ōčēvā*), *ovān*.

3.3. Akcenatska paradigma A-B

Ovu mješovitu paradigmu čine jednosložne (rijetko dvosložne) imenice koje u jednini imaju kratak nepomičan akcenat na osnovi, a u množini imaju morfem *-ov/-ev-*, na kojemu se nalazi akcenat. Takvih je imenica manji broj.

N.	lěb	vō	vjētar
G.	lěba	vōla	vjētra
D.	lěbu	vōlu	vjētru
A.	lěb, na lěb	vōla, na vōla	vjētar
V.		vōlu	
I.	lěbom	vōlom	vjētrom
L.	lěbu	vōlu	vjētru
n.	lebōvi	volōvi	vjetrōvi/vjētrovi

g.	lëbōvā	vōlōvā	vjētrōvā
d.i.l.	lebōvima	volōvima	vjetrōvima/vjētrovima
a.	lebōve	volōve	vjetrōve/vjētrove
v.		volōvi	

U ovu skupinu ubrajamo i: *blōk* (n. *blokōvi*), *grōb* (n. *grobōvi*), *žēp* (n. *žepōvi*), *žēde/žed*³¹ (n. *žedōvi*), *pōp* (n. *popōvi*), *tōp* (n. *topōvi*), *ūm*³² (n. *umōvi*), *zglōb* (n. *zglōbōvi*), *zēt* (n. *zetōvi*). Dugi akcenat u N. imenice *vō* posljedica je kontrakcije grupe *oo* nakon promjene *l > o*. Od imenica koje imaju kratku množinu ovde spada imenica *křš* (A. *na křš*, g. *křšā*, d.i.l. *kršīma*). Imenice *lëb*, *žēde/žed*, *zēt* prešle su iz a. p. *a* u sinhronijsku a. p. B u množini, može biti analogijom prema imenici *pōp*, koja je (kao i *vō*) stara a. p. *b*. Kod imenice *grōb*, koja je dijahronijski svrstavana u a. p. *b* ili *d* (Kapović 2015: 170) i u *b/c* (Derksen 2008: 190), u njegušcome govoru nije zabilježeno preskakanje u jednini (A. *u grōb*), a u množini ima akcenat na množinskome morfemu *-ov-*, te se uklapa u sinhronijski tip A-B.

Važna je napomena da sam kod mlađe generacije zabilježila *volōvi*, ali *žēpovi*, *zētovi*, *zglōbovi*. Mlađa generacija je, dakle, poopštila a. p. A u ovim riječima (akcenat na osnovi i u množini). Očuvano *volōvi* s akcentom na srednjem slogu može se obrazložiti činjenicom da volova na Njegušima više nema i da je petrifiran stari oblik riječi koja se danas rjeđe koristi.

U srednjokatunskim govorima (Pešikan 1965: 57–58) prethodno navedeni akcenat javlja se u različitoj mjeri u govorima, ali ih u svakome govoru ima. S druge strane, isti izvor pokazuje da ih nema u govoru Cetinja (*pōpovi*, *zētovi*, *tōpovi*, *vōlovi*, *trāpovi*...).

Ovoj paradigmi pripadaju i neke dvosložne imenice: *sōkō* (V. *sōkole*, n. *sokolōvi*), *vjētar* (n. *vjetrōvi*), *pōjām* (n. *pojōvi*), s tim što je kod mlađih poopštena a. p. A (*pōjmovi*, *vjētrovi*).

U ovu se paradigmu ubraja i imenica *lōvac* (u kosim padežima javlja se predsonantsko duljenje), koja u d., i. i l. ima akcenat na nastavku: n. *lōvci*, g. *lōvācā*,

³¹ U ovoj je imenici u njegušcome govoru vokativni oblik preuzeo funkciju nominativa (*tī si mōdērnī žēde*), te se N. *žēd* čuje izuzetno rijetko.

³² Imenica *ūm* u psl. je pripadala a. p. *b/d* (Kapović 2010: 97), no u njegušcome je priješla u a. p. A, kao i u drugim crnogorskim govorima (upor. Kapović i Čirgić 2022: 12–13 f. 56).

d.i.l. *lōvc̣īma*, a. *lōvce*.³³ S obzirom na to da je (vrlo rijetko) zabilježena i s akcentom na sufiksu – *loṿāc*, ova bi se imenica mogla uvrstiti i u a. p. B, kojoj i dijahronijski pripada.

I imenica *Turč̣īn* u jednini spada u a. p. A (G. *Turč̣īna*), a u množini a. p. B. (n. *Tūṛci*, g. *Tūṛākā*, d.i.l. *Tūṛc̣īma*), s predsonantskim množinskim duljenjem kao u *lōvci*. Takva je i imenica *Švābo*, koja u jednini ima nepomičan akcenat na osnovi, a u množini je akcenat na nastavku u g. (*Švābā*) i d.i.l. (*Švāḅīma*).

3.4. Akcenatska paradigma C

Akcentatska paradigma C obuhvata dvije grupe imenica jednosložnih osnova ili dvosložnih s nepostojanim *a*:

- u kratku a. p. C spadaju imenice koje u N. i A. za neživo imaju dugi akcenat, a u ostalim padežima kratak (duljenje je sistemsko u jednosložnim imenicama), tipa *bōg* – *bōga*, *nōkat* – *nōkta*
- dugoj a. p. C pripadaju imenice tipa *grād* – *grāda*.

Za obje grupe karakteristično je preskakanje akcenta na proklitiku (koja time prestaje biti proklitika) u G. i A.: *dọ̄ boga*, *ụ̄ grād*. U frazemu (blagoslovu) *prẹ̄d Bogom se zlāṭị̄o* vidimo preskakanje akcenta i u I.

Kod imenica kratke a. p. C koje množinu grade morfemom *-ov/-ev-* akcenat je uglavnom (osim kod mlađih, što je već napomenuto) na tome nerelacijskome morfemu: N. *rōg*, G. *rōga* – n. *rogọ̄vi*, d.i.l. *rogọ̄vima*. To odgovara čestom novostokavskom (sekundarnom) tipu *bōgoṿi* (analogijom prema *stōloṿi*).³⁴

Imenice a. p. C s kratkom množinom imaju akcenat u n. na osnovi, koji se u g. povremeno, a u d.i.l. stalno pomiče na nastavak: *zūbi* – *zūbā(h)* – *zūḅīma*, *sāti* – *sātī* – *sāṭīma*, *dāni* – *dānā/dānā̄/dānā̄h/dānā̄* – *dāṇīma*. Ovome tipu pripada i imenica *lūdi* (pl. tant.), koja u g. ima akcenat na nastavku (*lūdi/lūdīh*), po izuzetku se čuje i *lūdī*; u d.i.l. je uvijek *lūḍīma*. Ovakva je i imenica *gōsti* – *gōstī* – *gōsṭīma*, u kojoj u g. dolazi do duljenja osnove, vjerovatno pod uticajem imenica

³³ Od informatora s Majstora dobila sam informaciju da Čavori ovu imenicu tvore sufiksom *-nik*: *loṿṇik*, ali na Čavorima danas nema nikoga te informacija ostaje bez potvrde.

³⁴ Hvala Matu Kapoviću za napomenu.

ženskoga roda tipa *kōsti* – *kōstī* (a kod njih analogijom prema odgovarajućim imenicama ž. r. *e*-vrste), što je crta po kojoj se nječuški govor odvaja od ostalih crnogorskih govora. Dvosložne imenice kratke a. p. C (s nepostojanim *a*) s kratkom množinom imaju akcenat na nastavku u d.i.l.: *nōkti*, *nōkātā*, *noktīma*.

Imenice duge a. p. C u množini zadržavaju uvijek akcenat na osnovi: *grādovi* – *grādova* – *grādivima*.

A. p. C s kratkom množinom:

kratka a. p. C

N.	gōst
G.	gōsta
D.	gōstu
A.	gōsta
I.	gōstom
L.	gōstu
n.	gōsti
g.	gōstī/gōstīh
d.i.l.	gostīma
a.	gōste, u gōste
v.	gōsti

U a. p. C spadaju jednosložne imenice:

- kratka a. p. C: *bōg* (G. òđ *boga*, A. ù *boga*, I. *prē^d bogom*), *bōr* (G. *bōra*, A. *nā bōr*, n. *borōvi*, a. *borōve*), *brōd* (G. *brōda*, A. *nā brōd*, n. *brodōvi* – mlađi *brōdovi*), *dō* (G. *dōla*, A. ù *dō*, n. *dolōvi*, g. *dōlōvā* – u onomastici i kratka množina: *Jāvorovi dōli*, *Popōvi dōli*, *Kroz Popōve dōle*), *dōm* (G. *iz doma*, A. *zā dōm*, ù *dōm*, *nā dōm*), *gnōj* (stariji i *gnōj*, G. *gnōja*, A. ù *gnōj*), *krāj* (A. ù *krāj*, *nā krāj*, L. o *krāju*, n. *krā'evi*, g. *krā'ēvā*), *krōv* (G. *krōva*, A. *zā krōv*, *pōt krōv* i *na krōv*), *lēd* (G. òđ *leda*), *lōv* (A. ù *lōv*, I. *lōvom*), *mōs(t)* (A. *nā mōs(t)*, n. *mostōvi*), *nōs* (G. *iz nosa*, A. ù *nōs*), *rōd* (G. òđ *roda*, A. ù *rōd*, I. *rōdom*), *rōg* (A. ù *rōg*, n. *rogōvi*), *rōj* (A. ù *rōj*), *rōk* (n. *rokōvi*), *skōk* (G. *skōka*, n. *skokōvi*), *sōk* (A. *nā sōk*, n. *sokōvi*), *stō* (G. *sā stola*, *nā stō*, ù *stō*, n. *stolōvi*, mlađi *stōlovi*), *stōg* (A. ù *stōg*, n.

stogòvi), *tòk* (G. *tòka*)

- duga a. p. C: *Běč* (iz *Běča*), *ból* (G. *od bóla*, A. *za ból* – sekundarna duga a. p. C, n. *bolòvi*,³⁵ kod mlađih *bòlovi*), *brāk* (A. *u brāk*), *brāv* (G. *od brāva*, d.i.l. *brāvīma*), *dān* (G. *prēko dana*, A. *nā dān*, *u dān*, *dān pō dān*, g. *dānā/dānā/dānāh/dānā*, d.i.l. *dānīma*), *drūg* (G. *ō drūga*, g. *drūgā/drūgā/drūgōvā*), *dūb* (G. *ō dūba*, A. *zā dūb*, n. *dūbovi*), *gāj* (A. *pōd gāj*), *glās* (A. *nā glās*), *grād* (G. *dō grāda*, *ōd grāda*, A. *krōz grād*, *u grād*, g. *grādōvāh*, a. *u grādove*), *Hūm* (G. *is Hūma*, A. *u Hūm*), *jěž* (G. *ōd jěža* i *od jěža*, A. *u jěža* i *u jěža*), *klúč* (A. *na klúč*, n. *klúčevi*), *klún* (G. *is klūna*, A. *u klūn*), *krāl* (G. *us krāla*, samo jednom (Majstori) potvrđeno *us krāla*), *krūg* (A. *u krūg*), *kūm* (G. *ōt kūma* i *ot kūma*, A. *zā kūma* i *za kūma*), *kvās* (A. *u kvās*), *lād* (A. *u lād*),³⁶ *lēt* (A. *u lēt*), *līs(t)* (A. *u līs(t)*, n. *līstovi*), *lūg* (A. *pōd lūg*), *mēd* (A. *u mēd*), *mīr* (A. *nā mīr*), *mrāk* (G. *dō mrāka*, A. *u mrāk*), *mūž* (G. *ōd mūža* i *od mūža*, A. *zā mūža* i *za mūža*), *pās* (< *pojas*, G. *okō pāsa*, A. *zā pās*, *pōt pās*), *prūt* (A. *zā prūt*, I. *prútom* i *prútem*, g. *prūtōvā* i *prūtēvā*), *pūt* (G. *ōt pūta*, *ispōt pūta*, *višē pūta*, A. *nā pūt*, *pōt pūt*, I. *pútom/pútem*), *rād* (G. *ōd rāda*, A. *u rād*), *rēd* (A. *nā rēd*, *u rēd*, n. *rēdovi*), *rēp* (A. *pōd rēp*, n. *rēpovi*), *sāt* (A. *nā sāt*, g. *sātī*), *sīn* (G. *ōt sīna*, V. *sīne*, n. *sīnovi*, g. *sīnōvā*), *smrād* (G. *ō smrāda*), *snīeg* (G. *ispō snīega*, A. *u snīeg*, L. *pō snīegu*, n. *snēgovi*, stariji *šnēgovi*), *smīeh* (G. *ō smīeha*, A. *u smīeh*), *stān* (A. *nā stān*, *zā stān*, n. *stānovi*), *stríc* (G. *ō strīca*, g. *strīčēvā/strīčēvāh*), *stūb* (A. *nā stūb*), *sūd* (G. *ōd sūda*, n. *sūdi*, g. *sūdā* – ‘posuda’, n. *sūdovi*, g. *sūdōvā* – ‘institucija u okviru sudskoga sistema’), *svīet* (A. *u svīet*, *nā svīet*, L. *pō svīetu*, n. *svjětovi*), *svrāb* (G. *ō svrāba*), *špāg* (‘tanki konop’, A. *u špāg*, *nā špāg*, n. *špāgovi*), *štāp* (A. *nā štāp*), *vrāg* (A. *zā vrāga*, n. *vrāgovi*), *vrāt* (G. *ispōd vrāta*, *okō vrāta*, A. *zā vrāt*, a. *za vrātove*), *zēc* (G. *ō zēca* i *o^d zēca*, A. *u zēca* i *u zēca*, n. *zēčevi*), *zīd* (A. *nā zīd*), *zrāk* (ranije i *zdrāk*, G. *ōd zrāka*, A. *u zrāk*), *zūb* (A. *zā zūb*, g. *zūbāh*, *po zūbīma*, d.i.l. *zūbīma*), *žār* (A. *nā žār*).

Imenicu *krāl* (n. *krālevi*) zabilježila sam samo kod jedne govornice s Majstora s preskakanjem u G. *us krāla* (upor. i Čirgić 2012: 21, ista informatorka), svi ostali

³⁵ U množini nema predakcenatske dužine.

³⁶ Čini se da je ipak češće *ladovīna* – u *ladovīnu*.

ispitanici (a pitani su sagovornici iz svakoga sela osim Vrbe) izgovorili su tu konstrukciju s akcentom na osnovi: *uš krāla*.

U imenici *bōl* poopštena je dužina iz N. te je ona postala dio duge a. p. C. Čini se da je to jedina takva imenica jer sam u imenici *bōr* dosljedno bilježila kratke akcente u kosim padežima jednine: G. *bōra*, L. *o bōru*. Stevanović (1940: 76) registruje u Piperima ravnopravnu upotrebu dugih i kratkih oblika ove imenice; danas je u Podgorici samo *bōr* – *bōra*;³⁷ u srednjokatunskim i lješanskim govorima potvrđena je kao sekundarna duga a. p. C (*bōr* – *bōra* – up. Pešikan 1965: 78), za Crmnicu nema potvrda, a Rešetar (1900: 45) za Prčanj navodi *borā*, a za Ozriniće *bōr* – *bōra*, kao što je ovjereno i danas u više njeguških sela (Vrba, Vrpolje, Mirac).

Imenica *vřh* može imati i kratak i dug akcenat u jednini, u množini samo kratak.

Imenica *kōñ* izvorno je bila a. p. *b*, a danas je svrstavamo u a. p. A-C (upor. Kapović i Čirgić 2022: 34–35). A. p. A pripada jedino po tome što nema duljenja u N. i A. koje je tipično za sve (jednosložne) imenice a. p. C (tipa *bōg*, *bōga*). Položaj akcenta nije stabilan, pa i kod istoga govornika čujemo u A. *nā koña* i na *kōña*, d.i.l. *kōñima* i *koñima*. U g. je akcenat uvijek na osnovi: *kōñā*, a zabilježeno je preskakanje u G. *bēs koña*, A. *nā koña* (i na *kōña*), I. *zā koñem*, a. *nā koñe*. OLA nam ne donosi podatke o preskakanju, a navedeni su oblici i. i l. samo s akcentom na osnovi i fakultativnim nastavkom *-ma* i *-ima*: *kōñ(i)ma*. Oblik *kōñma* nijesam potvrdila ni u starim dijalektološkim zapisima ni na terenu, iako se morfem *-ma* javlja u tekstovima Petrovića (upor. Vušović 1930: 121, Stevanović 1951–1952: 22), a navodi ga i Rešetar (2010: 221) za Ozriniće, Prčanj, Muo, Tivat (za Crnu Goru).

Imenice duge a. p. C u množini imaju akcenat uvijek na prvome slogu osnove, kao i u srednjokatunskim govorima. Njeguški se govor pak od srednjokatunskih razlikuje po tome što se u njemu u riječima koje pripadaju kratkoj a. p. C akcenat može naći na nerelacijskome morfemu *-ov/-ev-* (*bolđvi*, *gromđvi*, *stolđvi*, *rogđvi*, *skokđvi*), što u srednjokatunskim govorima nije zabilježeno (Pešikan 1965: 57).

³⁷ Lično i A. Čirgić usmeno.

Dvosložne imenice

N.	nòkat	vòlat	Tìvat
G.	nòkta, od nòkta	vòlta, òd vòlta	Tìvta, ò Tìvta
D.	nòktu	vòltu	Tìvtu
A.	nòkat	vòlat	Tìvat, u Tìvat
I.	nòktom	vòltom	Tìvtom
L.	nòktu, po nòktu	vòltu	pò Tìvtu
n.	nòkti	vòltòvi	
g.	nòkātā	vòltōvā	
d.i.l.	noktīma	vòltōvima	
a.	nòkte	vòltōve	

Ovđe spada i *kol'ac* (mlađi *kòlac*, G. *běs kōca*, n. *kòlčevi* i *kòlci*, mlađi *kòčevi* i *kôci*).

Imenice s predakcenatskom dužinom:

N.	lākāt	Mīrāc
G.	lākta, dō lākta	Mīrca, òd Mīrca, ispòd Mīrca
D.	lāktu	Mīrcu
A.	lākāt	Mīrāc, na Mīrāc
I.	lāktom	Mīrcem
L.	lāktu, prī lāktu, pō lāktu / po lāktu	pō Mīrcu
n.	lāktovi	
g.	lākātā ³⁸	
d.i.l.	lāktovima	
a.	lāktove	

Ovđe spada i imenica *šīpāk* (G. ò *šīpka*, n. *šīpkovi* i *šīpci*).

Imenica *ovās/ovās* zabilježena je i s analoškom predsonantskom dužinom u N./A. *ōvās* (G. òd *ōvsa*).

Ovđe se ističe imenica *mozak*, koja je u OLA zabilježena s akcentom na osnovi: *mòzak* (upor. u Crmnici *mòzgak*, Miletić 1940: 229, i u Ozrinićima, Rešetar 1900: 47), ali sam je ja na terenu čula samo s akcentom na sufiksu i to u varijantama

³⁸ U OLA: *lākātā(h)* (s varijantama *lākātā* i *lāktōvā(h)*).

mozǎk (Majstori), *mozǎk* (Vrpolje) i *mōzǎk* (Mirac i Vrba). U Piperima (Stevanović 1940: 89) je ova imenica zabilježena u obliku *mōzǎk*, ali se iz slijedeće analize imenica toga tipa zaključuje (premda se paradigma konkretne imenice ne navodi) da je G. *mōzgǎ* (s dugim vokalom osnove). Duljenje u N. može biti posljedica analogije prema imenicama tipa *pētǎk*, *šīpǎk*, do kojega je došlo nakon regresije akcenta analogijom s imenicama na -ǎk. U kosim padežima ipak duljenje izostaje: G. *mōzga*, a množina je *mozgōvi*. Preskakanje je očuvano, iako je akcenat u N. na zadnjem slogu riječi: G. *īz mozga*, A. *ū mozǎk* (Majstori), što će reći da je akcenat u N. novija inovacija. I imenicu *vosak* zabilježili smo s akcentom na drugom slogu: *vosǎk* (Mirac i Vrpolje), dok je u OLA zapisana s početnim akcentom: *vōsak*.

4. Zaključak

U njeguškome su govoru, kako je pokazano, očuvane starije akcenatske crte. Budući da korpus čine i stariji zapisi, može se utvrditi da promjene u njeguškome govoru idu prema ujednačavanju sa standardnim varijetetom, na što prije svega ukazuju imenice a. p. B i a. p. C kod kojih se i dalje kod srednje i starije generacije čuva akcenat na morfemu nastavka u množini jednosložnih imenica s nerelacijskim morfemom -ov/-ev-, čak i kod novijih pozajmljenica, dok se u mlađoj generaciji danas poopštava akcenat na osnovi. To potvrđuje i djelimična dezoksitoneza u g. istih paradigama (naravno, bez metatonije).

Literatura

- ČIRGIĆ, ADNAN. 2007. *Govor podgoričkih muslimana (sinhrona i dijahrona perspektiva)*. Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav P. Nikčević”. Cetinje.
- ČIRGIĆ, ADNAN. 2010. Građa za izučavanje njeguškoga govora. *Lingua Montenegrina* 5/1. 599–645. doi.org/10.46584/lm.v5i1.159.
- ČIRGIĆ, ADNAN. 2012. Akcenatske karakteristike njeguškoga govora. *Lingua Montenegrina* 9/1. 19–38. doi.org/10.46584/lm.v9i1.262.
- ČIRGIĆ, ADNAN. 2017. *Dijalektologija crnogorskoga jezika*. Fakultet za crnogorski jezik i književnost. Cetinje.

- ĆURKOVIĆ, DIJANA. 2014. *Govor Bitelića*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka. 328 str.
- DERKSEN, RICK. 2008. *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*. Brill. Leiden – Boston.
- DYBO 1981. = ДЫБО, Владимир А. 1981. *Славянская акцентология: Опыт реконструкции системы акцентных парадигм в праславянском*. Издательство „Наука”. Москва. [Dybo, Vladimir A. 1981. Slavjanskaja akcentologija: Opyt rekonstrukcii sistemy akcentnyh paradigmy v praslavjanskom. Izdatel'stvo „Nayka”. Moskva.]
- DYBO, ZAMJATINA I NIKOLAEV 1990. = ДЫБО, В. А., Замятина, Г. И., Николаев, С. Л. 1990. Основы славянской акцентологии. Российская академия наук – Институт славяноведения и балканистики. Москва. [Dybo, V. A., Zamjatina, G. I., Nikolaev, S. L. 1990. Osnovy slavjanskoj akcentologii. Rossijskaja akademija nauk – Institut slavyanovedenija i balkanistiki. Moskva.]
- DYBO, ZAMJATINA I NIKOLAEV 1993. = ДЫБО, В. А., Замятина, Г. И., Николаев, С. Л. 1993. Основы славянской акцентологии. Словарь. Непроизводные основы мужского рода. Российская академия наук – Институт славяноведения и балканистики. Москва. [Dybo, V. A., Zamjatina, G. I., Nikolaev, S. L. 1993. Osnovy slavjanskoj akcentologii. Slovar'. Neproizvodnye osnovy mužskogo roda. Rossijskaja akademija nauk – Institut slavyanovedenija i balkanistiki. Moskva.]
- DYBO 2000. = ДЫБО, В. А. 2000. *Морфологизованные парадигматические акцентные системы: Типология и генезис*. Том I. Языки русской культуры. Москва. [Dybo, V. A. 2000. Morfonologizovannye paradigmatičeskie akcentnye sistemy: Tipologija i genезis. Tom I. Jazyki russkoj kul'tury. Moskva.]
- KALSBECK, JANNEKE. 1998. *The Čakavian dialect of Orbančić near Žminj in Istria*. Rodopi. Amsterdam – Atlanta.
- KAPOVIĆ, MATE. 2007. Naglasne paradigme imeničkih *i*-osnovâ u hrvatskom. *Croatica et Slavica Iadertina* 3/3. 71–79.
- KAPOVIĆ, MATE. 2010. Naglasak *o*-osnova muškoga roda u hrvatskom – povijesni razvoj. *Filologija* 54. 51–109.
- KAPOVIĆ, MATE. 2011a. Historical development of adjective accentuation in Croatian (suffixless, **ьнъ* and **-ькъ* adjectives). *Baltistica VII priedas*. 103–128, 339–448.
- KAPOVIĆ, MATE. 2011b. Naglasak *ā*-osnova u hrvatskom – povijesni razvoj. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 17. 147–172.
- KAPOVIĆ, MATE. 2011c. Naglasak imenica srednjeg roda u hrvatskom – povijesni razvoj. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 17. 109–146.
- KAPOVIĆ, MATE. 2015. *Povijest hrvatske akcentuacije. Fonetika*. Matica hrvatska. Zagreb.

- KAPOVIĆ, MATE. 2018. Povijest glagolske akcentuacije u štokavskom (i šire). *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje* 44/1. 159–285.
- KAPOVIĆ, MATE; ĆIRGIĆ, ADNAN. 2022. Akcentuacija imeničkih o-osnova muškoga roda u Podgorici. *Lingua Montenegrina* 29/1. 3–41. doi.org/10.46584/lm.v29i1.
- KAPOVIĆ, MATE. 2022. Bilješke o akcentološkim istraživanjima u Crnoj Gori. *Cetinjski filološki dani III: Zbornik radova s naučnoga skupa održanog na Cetinju 2. i 3. septembra 2021.* Ur. Vujović, Novica. Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje. Cetinje. 285–302.
- LANGSTON, KEITH. 2006. *Čakavian Prosody. The Accentual Patterns of the Čakavian Dialects of Croatian.* Bloomington. Indiana.
- LUKEŽIĆ, IVA; ZUBČIĆ, SANJA. 2007. *Grobnički govor XX. stoljeća (gramatika i rječnik).* Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine. Grobnik.
- MILETIĆ 1940. = Милетић, д-р Бранко. 1940. „Црмнички говор”. *Српски дијалектолошки зборник IX.* 209–455. [Miletić, d-r Branko. 1940. „Crmnički govor”. *Srpski dijalektološki zbornik IX.* 209–455.]
- PEŠIKAN 1965. = Пешикан, Митар Б. 1965. Староцрногорски средњокатунски и љешански говори. *Српски дијалектолошки зборник XV.* 1–294. [Pešikan, Mitar B. 1965. Starocrnogorski srednjokatunski i lješanski govori. *Srpski dijalektološki zbornik XV.* 1–294.]
- REŠETAR, MILAN. 1900. *Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten.* Kaiserliche Akademie der Wissenschaften. Wien.
- REŠETAR, MILAN. 2010. *Štokavski dijalekat.* Matica crnogorska. Podgorica. (Prijevod s njemačkog Stojanka Makočević. Original: Rešetar, Milan. 1907. *Der štokavische Dialekt: mit zwei Karten.* Alfred Hölder, K. u K. Hof- und Universitäts-Buchhandler. Wien.
- STANG, CHRISTIAN S. 1957. *Slavonic Accentuation.* I komisjon hos H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard). Oslo.
- STEVANOVIĆ 1940. = Стевановић, Михаило С. 1940. Систем акцентуације у пиперском говору. *Српски дијалектолошки зборник X.* 69–184. [Stevanović, Mihailo S. 1940. Sistem akcentuacije u piperskom govoru. *Srpski dijalektološki zbornik X.* 69–184.]
- STEVANOVIĆ, MIHAILO. 1951–1952. Neke osobine Njegoševa jezika. *Južnoslovenski filolog XIX,* 1–4. 17–33.
- Vranić, SILVANA. 2011. *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu: 2. Morfologija.* Matica hrvatska, Ogranak Novalja – Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka.
- VUKŠA NAHOD, PERINA. 2014. *Fonologija i morfologija mjesnih govora slivanjskoga područja.* Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka. 366 str.

VUŠOVIĆ 1930. = Вушовић, Данило. 1930. „Прилози проучавању Његошева језика”. *Јужнословенски филолог* IX. 93–196. [Vušović, Danilo. 1930. „Prilozi proučavanju Njegoševa jezika”. *Južnoslovenski filolog* IX. 93–196.]

ZUBČIĆ, SANJA. 2006. *Akcenatski tipovi imenica i glagola u sjeverozapadnim čakavskim govorima (dijakronijski i sinkronijski aspekt)*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka. 452 str.

ZUBČIĆ, SANJA. 2010. Akcenatski tip C imenica muškog roda u sjeverozapadnim čakavskim govorima. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 16. 157–170.

The Accentuation of Masculine Nouns in Njeguši

Abstract

The paper presents a synchronic account of the accentuation of masculine nouns in Njeguši region in Montenegro, using the methodology of accentual typology. Njeguši dialect is compared with the other Montenegrin Old Štokavian dialects. Intergenerational differences are also pointed out.

Akcentuacija imenica muškoga roda u njeguškome govoru

Sažetak

U radu se metodologijom akcenatske tipologije daje sinkronijski prikaz akcentuacije imenica muškoga roda u govoru Njeguša. Njeguški se govor uspoređuje s ostalim crnogorskim staroštokavskim govorima te se ukazuje na međugeneracijske razlike.

Ključne riječi: akcentuacija, akcenatske paradigme, imenice muškoga roda, staroštokavski, crnogorski, Njeguši

Keywords: accentuation, accentual paradigms, masculine nouns, Old Štokavian, Montenegrin, Njeguši

Ključne riječi: akcentuacija, akcenatske paradigme, imenice muškoga roda, staroštokavski, crnogorski, Njeguši